

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1926.

Andra kammaren.

Nr 41.

Onsdagen den 26 maj.

Kl. 2 e. m.

§ 1.

Justerades de vid kammarens sammanträde den 19 innevarande maj förda protokollen.

§ 2.

Upplästes följande till kammaren inkomna sjukbetyg:

Att Fru Nelly Thüring på grund av akut blåskatarr är oförmögen att närvara och deltaga i Riksdagsarbetet tillvidare från och med denna dag, intygas.

Stockholm den 26 maj 1926.

Sigge Wikander.

leg. läkare.

§ 3.

Sedan riksdagens båda kamrar förehaft och godkänt de uti statsutskottets memorial nr 105, 137, 138, 139, 147 punkterna 1 och 2 samt nr 153 föreslagna voteringspropositioner rörande frågor, i vilka kamrarna fattat stridiga beslut, samt bestämt blivit, att vederbörliga omröstningar över de olika besluten skulle denna dag äga rum, så anställdes nu omröstningar enligt nedan intagna voteringspropositioner i följande ordning, nämligen

*Gemensamma
omröstningar.*

Första omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 105).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 195 må bemyndiga Kungl. Maj:t att vidtaga nödiga åtgärder för avvecklande på lämpligaste sätt av statens engagemang i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen samt för detta ändamål för budgetåret 1926—1927 under riksstatens tionde huvudtitel anvisa ett reservationsanslag av 105,000 kronor, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att redan före nämnda budgetårs ingång taga angivna belopp i anspråk, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, *dels* bemyndigat Kungl. Maj:t att med de större enskilda fordringsägarna och borgensmännen i svenska stenkolsaktiebolaget Spetsbergen träffa överenskommelse i huvudsaklig överensstämmelse med de grunder, som i det i statsrådsprotokollet över han-

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

delsärenden den 25 februari 1926 förordade förslag angivits, rörande överlåtande på staten av deras fordringsanspråk å bolaget eller, därest sådan överenskom- melse icke kan träffas, vidtaga åtgärder för avveckling av statens kapitals- engagemang i nämnda bolag; *dels ock* för tillvaratagande av statens intressen i bolaget såsom anslag å riksstaten för budgetåret 1926—1927 bland utgifter för kapitalökning anvisat ett belopp av 375,000 kronor, med rätt likväl för Kungl. Maj:t att redan före nämnda budgetårs ingång taga angivna belopp i anspråk.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt vote- ringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 106 Ja och 114 Nej, varjämte 1 av kammarens leda- möter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 93 Ja och 46 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 106 Ja och 114 Nej, sammanräkningen visade 199 Ja och 160 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överens- stämmelse med ja-propositionens innehåll.

Andra omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 137).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med bifall till herr Forsells förevarande motion II: 219

a) bestämma antalet ordinarie befattningar i utrikesdepartementet på föl- jande sätt:

Befattningshavare.

A. Diplomatisk eller konsulär personal.

Lönegrad

B. Övrig personal.

1 kansliråd tjänstgörande såsom chef för arkivet B 30
1 kamrerare B 26

b) besluta, att å övergångsstat för utrikesdepartementet skola från och med den 1 juli 1926 uppföras följande befattningar, nämligen:

A. Diplomatisk och konsulär personal.

B. Övrig personal.

1 förste arkivarie B 24

c) -----

d) godkänna följande ordinarie stater för utrikesdepartementet att tillämpas från och med den 1 juli 1926.

A. Ordinarie avlöningsstat.

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor 365,900

Förslagsanslag kronor 440,700.

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag kronor 50,000

e) -----

f) -----

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej.

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren i anledning av Kungl. Maj:ts förslag och med avslag å herr Forssells förevarande motion II: 219 beslutat

a) bestämma antalet ordinarie befattningar i utrikesdepartementet på följande sätt:

Befattningshavare.*A. Diplomatisk eller konsulär personal.*

Lönegrad

B. Övrig personal.

1 kamrerare B 26

b) att å övergångsstat för utrikesdepartementet skola från och med den 1 juli 1926 uppföras följande befattningar, nämligen:

A. Diplomatisk och konsulär personal.

B. Övrig personal.

1 kansliråd B 30

1 förste arkivarie B 24

c) -----

d) godkänna följande ordinarie stater för utrikesdepartementet att tillämpas från och med den 1 juli 1926.

A. Ordinarie avlöningsstat.

Avlöningar till ordinarie tjänstemän, förslagsanslag kronor 354,400

Förslagsanslag kronor 429,200.

B. Övergångsstat.

Avlöningar, förslagsanslag kronor 61,500

e) -----

f) -----»

Gemensamma omröstningar. Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt (Forts.) voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 76 Ja och 143 Nej, varjämte 2 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition; som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 67 Ja och 72 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 76 Ja och 143 Nej, sammanräkningen visade 143 Ja och 215 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Tredje omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 138).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må dels besluta, att från statsverket skall till nobelstiftelsen återbäras av stiftelsen erlagd inkomst- och förmögenhetsskatt för år 1926 i den mån denna skatt överstiger en efter ett grundbelopp av tre procent på det beskattningsbara beloppet beräknad inkomst- och förmögenhetsskatt, dels ock för dylik återbäring anvisa ett extra förslagsanslag å 275,000 kronor

röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren beslutat avslå Kungl. Maj:ts förevarande framställning.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 101 Ja och 117 Nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 80 Ja och 61 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster, eller .. 101 Ja och 117 Nej, sammanräkningen visade 181 Ja och 178 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Fjärde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 139).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må avslå statsutskottets i dess utlåtande nr 123 gjorda hemställan om medgivande, att medel ur statens järnvägars förnyelsefond må användas för uppförande av ny malmvagnsverkstad vid Notviken, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

*Gemensamma
omröstningar.*
(Forts.)

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, medgivit, att medel ur statens järnvägars förnyelsefond må användas för uppförande för en beräknad kostnad av 825,000 kronor av ny malmvagnsverkstad vid Notviken.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 98 Ja och 118 Nej, varjämte 4 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 82 Ja och 57 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 98 Ja och 118 Nej, sammanräkningen visade 180 Ja och 175 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

Femte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 147, punkten 1).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må med bifall till de av herr Johansson i Friggeråker m. fl. och herr Nilsson i Hörby m. fl. väckta motionerna I: 38 och II: 47 samt herr Tryggers m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner I: 114 och II: 48 till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 500,000 kronor att fördelas av Kungl. Maj:t efter inhämtat förslag från skytteförbundets överstyrelse, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen i likhet med andra kammaren avslagit de av herr Johansson i Friggeråker m. fl. och herr Nilsson i Hörby m. fl. väckta motionerna I: 38 och II: 47 samt herr Tryggers m. fl. och herr Lindmans m. fl. motioner I: 114 och II: 48 om anslag till det frivilliga skytteväsendets befrämjande för budgetåret 1926—1927.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 102 Ja och 113 Nej, varjämte 3 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 88 Ja och 51 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 102 Ja och 113 Nej, sammanräkningen visade 190 Ja och 164 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med ja-propositionens innehåll.

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

Sjätte omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 147, punkten 2).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må i anledning av herr J. B. Johanssons förevarande motion I:19 för ordnandet av uppställningsplatser för luftvärnsbestyckning m. m. å två pansarbåtar av Sverigetyp för budgetåret 1926—1927 anvisa ett extra reservationsanslag av 120,000 kronor, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen beslutat, att herr J. B. Johanssons förevarande motion I:19 icke för närvarande må till någon riksdagens åtgärd föranleda.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 88 Ja och 131 Nej.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 72 Ja och 64 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 88 Ja och 131 Nej, sammanräkningen visade 160 Ja och 195 Nej,

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

Sjunde omröstningen:

(enligt statsutskottets memorial nr 153).

»Den, som i likhet med första kammaren vill, att riksdagen må medgiva, att till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag må för utförande av ett hamnspår från en tilltänkt hamnanläggning vid Örnäs till Åmål—Årjängs järnvägsstation i Åmål utgå ett statsunderstöd å 183,000 kronor ur fonden för bibanor i vissa delar av riket, dock under villkor att själva hamnanläggningen helt utföres utan bidrag från statens sida samt att ifrågavarande statsunderstöd icke må utbetalas, innan erforderlig säkerhet härför vunnits, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har riksdagen, i likhet med andra kammaren, medgivit, att till Åmål—Årjängs järnvägsaktiebolag må för utförande av ett hamnspår från en tilltänkt hamnanläggning vid Örnäs till Åmål—Årjängs järnvägsstation i Åmål utgå ett statsunderstöd å 183,000 kronor ur fonden för bibanor i vissa delar av riket.»

Sedan efter given varsel kammarens ledamöter intagit sina platser samt voteringspropositionen blivit uppläst, företogs omröstningen medelst namnupprop, och utföll densamma med 66 Ja och 150 Nej, varjämte 5 av kammarens ledamöter förklarade sig avstå från att rösta.

Den omröstning över ovanintagna voteringsproposition, som, enligt ankommet och nu uppläst protokoll, blivit av första kammaren samtidigt anställd, hade utfallit med 83 Ja och 56 Nej, vadan, då därtill lades andra kammarens röster eller 66 Ja och 150 Nej, sammanräkningen visade 149 Ja och 206 Nej,

*Gemensamma
omröstningar.
(Forts.)*

och hade alltså beslut i denna fråga blivit av riksdagen fattat i överensstämmelse med nej-propositionens innehåll.

§ 4.

Föredrogs konstitutionsutskottets memorial, nr 31, angående arvode åt häradshövdingen H. Kylander, vilken inom utskottet biträtt vid behandlingen av vissa frågor; och biföll kammaren därvid utskottets henställan.

§ 5.

Vidare föredrogs, men bordlades åter statsutskottets utlåtande nr 154 och andra lagutskottets utlåtande nr 32.

§ 6.

Till avgörande företogs andra lagutskottets utlåtande nr 30, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt dels ock i ämnet väckta motioner.

Ang. försäljning av kyrklig jord m. m.

Genom en den 25 februari 1926 dagtecknad proposition, nr 197, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, hade Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga följande förslag till

Lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomträtt.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

Till kyrklig jord räknas i denna lag dels sådan fast egendom, som omförmäles i 1 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910 (prästboställen), dels fastigheter, som äro anslagna till bostad eller avlöning åt biskopar, domkyrkosysslomän och klockare, eller vilkas avkomst ingår till någon för reglering av sådana befattningshavares löner bildad fond, dels ock den fasta egendom, som besittes av domkyrkor samt andra kyrkor i städer och på landet.

2 §.

Är å prästboställe förlagd tjänstebostad för kyrkoherde eller komminister med hänsyn till dennes tjänsteverksamhet olämpligt belägen och påkallas i anledning därav förflyttning av bostaden till plats utom bostället;

eller befinnes eljest kyrklig jord på grund av särskilda omständigheter icke kunna för sitt ändamål bibehållas utan synnerlig olägenhet eller mot skäligen avgift utarrenderas;

eller kan kyrklig jord till följd av belägenhet i eller invid stad eller annan ort med tätare bebyggelse eller grannskap till större industriell anläggning med synnerlig fördel styckas till tomter,

Ang. försäljning av kyrklig jord m. m. må efter Konungens beprövande prästboställe eller annan kyrklig jord, som nu nämnts, eller del därav utbytas mot annan fastighet eller ock försäljas.

(Forts.)

3 §.

Äger någon, som för brukande eller bostadsändamål innehar lägenhet å kyrklig jord, därå beläget för stadigvarande bruk avsett boningshus, vilket lämnar nöjaktig bostad åt honom och hans familj, må, i den ordning nedan sägs, tillstånd meddelas till överlåtelse å innehavaren av det till lägenheten hörande området där icke med hänsyn till olägenhet för fastighet, vartill lägenheten hör, för annan, närbelägen kyrklig fastighet eller eljest för det allmänna försäljning anses ej böra ske samt under förutsättning i övrigt:

dels att lägenhetsinnehavare tillhörigt boningshus av beskaffenhet, som ovan sagts, fanns å området uppförd den 1 januari 1926;

och dels att minst en fjärdedel av det värde, området med därå befintliga byggnader äger, belöper på lägenhetshavarens byggnader.

Överlåtelse, som nu sagts, må ock omfatta till jorden hörande byggnad, som finnes å området.

Vid uppskattning av värde, som i första stycket sägs, ävensom vid bestämmandet av köpeskillingen för området skall ej medräknas värdet av förbättring, vilken området vunnit genom arbete eller kostnad, som lägenhetshavaren eller föregående lägenhetshavare, vars rätt övergått å denne, nedlagt därå utöver vad honom ålegat enligt vad vid upplåtelsen avtalats eller uppenbarligen varit förutsatt.

Vid försäljning av område jämlikt denna paragraf må jämkning ske av områdets gränser.

4 §.

Upplåtelse under tomträtt av tomt å till kyrklig jord hörande område, som i stadgad ordning blivit planlagt för bebyggande, må äga rum, där Konungen för särskilt fall finner skäligt sådant medgiva.

5 §.

Fråga om tillstånd till friköp av område, som i 3 § sägs, prövas och avgöres av kammarkollegiet; dock att beträffande område, som blivit eller anses böra bli planlagt för bebyggande i den ordning särskilt är stadgat, kollegiet skall med eget utlåtande överlämna ärendet till Konungens beprövande.

Ansökan om friköp skall ingivas till länsstyrelsen som, efter det utredning i föreskriven ordning verkställts, insänder handlingarna till kammarkollegiet.

Över kollegiets beslut må klagan föras hos Konungen genom besvär, som skola hava inkommit till länsstyrelsen före klockan tolv å sextionde dagen från det beslutet gavs.

6 §.

Där, i enlighet med vad i denna lag sägs, utbyte eller försäljning äger rum av boställe, som avses i 3 § 3 punkten i lagen om kyrkofond den 9 december 1910, eller av boställe, vars avkomst ingår till biskopslöneregleringsfonden, skall den behållna mellangiften eller köpeskillingen överlämnas till vederbörande fond. Huruledes, beträffande annan kyrklig jord än nu sagts, sådan mellangift eller köpeskillning må disponeras för tillgodosende av det ändamål, vartill den kyrkliga jorden varit anslagen, därom gäller vad särskilt är stadgat eller av Konungen förordnas.

7 §.

De ytterligare föreskrifter, som erfordras för tillämpningen av denna lag, utfärdas av Konungen.

Genom denna lag upphäves 62 § i ecklesiastik boställsordning den 9 december 1910. Där i lag eller särskild författning förekommer hänvisning till berörda lagrum, skola motsvarande bestämmelser i denna lag i stället tillämpas.

Angående försäljning till skatte av de så kallade halländska kyrkohemmanen samt försäljning av vissa kyrkolägenheter i Skåne, Halland och Blekinge skall fortfarande gälla vad därom finnes i särskilda författningar stadgat.

I samband med denna proposition hade utskottet till behandling förehåft följande i anledning av densamma väckta motioner, nämligen nr 281 i första kammaren av herr *Lindhagen* och nr 410 i andra kammaren av herrar *Forssell* och *Pehrsson* i Göteborg, i vilken sistnämnda motions syfte instämt herrar *Petersson* i Lerbäcksbyn och *Wallerius*.

Ang. försäljning av kyrklig jord m. m.
(Forts.)

Utskottet hemställde,

A) att förevarande proposition måtte av riksdagen bifallas; och

B) att motionerna nr 281 i första kammaren och nr 410 i andra kammaren icke måtte till någon riksdagens åtgärd föranleda.

Vid utlåtandet voro fogade reservationer:

av herr *Lindhagen*, som föreslagit, att riksdagen ville

1:o) med avslag å propositionen begära nytt förslag, byggt på upplåtelse med åborätt eller tomträtt eller i värsta fall med allenast återköpsrätt:

2:o) i berörda hemställen tillika anhålla, att det nya förslaget måtte i övrigt i tillämpliga delar byggas på enahanda grundsatser, som gällde enligt ensittarlagen beträffande såväl rätten till erhållande av trygg besittning som organisation av denna rätts tillblivelse;

3:o) eller, om riksdagen ansåge upplåtelsen böra ske med fullständig äganderätt, också begära nytt förslag i ämnet, likaledes byggt på ensittarlagens grundsatser; samt

4:o) eller, om icke heller detta bifölles, besluta:

a) den ändring i förslagets 3 § 1:sta stycke, att ordet »olägenhet» utbytes mot orden »avsevärd olägenhet»; och

b) viss ändring i utskottets motivering; ävensom

av herrar *Luterkort* och *Magnusson* i Kalmar med ett uttalande i fråga om förfarandet vid friköp av lägenheter å kyrklig jord.

Sedan utskottets hemställen föredragits, anförde:

Herr **Forssell**: Herr talman, mina damer och herrar! Den föreliggande frågan är ju en gammal fråga — det är visst och sant —, och det kungl. lagförslaget bottnar ju i åtskilliga motioner och betänkanden, som under årens lopp kommit fram i detta ämne. Icke desto mindre är man icke benägen att utan vidare sträcka vapen för den utformning av denna lagtext och detta lagförslag, som vi nu ha inför våra ögon. Det finns onekligen några punkter, som jag gärna skulle vilja draga fram under kritisk belysning till kammarens övervägande.

Det förefaller mig, som om det skulle vara riktigt att, om man går den historiska ordningen, först se på det sätt, på vilket detta lagförslag beretts, utretts, såsom det heter, av Kungl. Maj:t. Det befinns då, att det sakkunnigeförslag, på vilket den kungl. propositionen bygger, varit remitterat för utlåtande till kammarkollegiet, men det har icke varit remitterat till de kyrkliga myndigheter, som bort komma ifråga, till domkapitlen. Nu är det visserligen sant, att den s. k. kronolägenhetskommissionens utlåtande på sin tid var remitterat till domkapitlen, men sagda kommissions utlåtande var också remitterat till

Ang. försälj-
ning av kyrk-
lig jord m. m.

(Forts.)

kammarkollegiet, och precis enahanda skäl, som nu var för handen för att remittera de sakkunniges utlåtande till kammarkollegiet, nämligen att detta utlåtande innehöll väsentliga nyheter i förhållande till kronolägenhetskommisionens förslag, borde ha lett till att man även skickat detta sakkunnigeutlåtande till domkapitlen. Det är icke allenast, därför att det är viktigt nog att tillgodose regeringsformens krav på behörig utredning, som jag framfört denna synpunkt, utan jag undrar, huruvida det icke också varit i någon mån politiskt klokt av regeringen att höra domkapitlen, alldenstund regeringen i alla fall icke kommer ifrån att höra kyrkomötet i frågan. Det hade, som sagt, kanske varit förmånligt, att domkapitlen fått vara med och säga sin mening om denna sak, när i alla fall regeringen icke undgår att möta kyrkomötet i ärendet. Ja, detta, herr talman, om frågans i mina ögon alltför bristfälliga beredning!

Går man nu till förslaget innehåll, frågar man sig för att få någon reda i denna tilltrasslade fråga: Kan man få någon allmän karakteristik av förslaget? Finnas några gripbara punkter, från vilka man kan se betänkandet? Ja, jag tror, att man kan taga fram två synpunkter, från vilka lagförslaget kan betraktas. Den ena synpunkten rör förhållandet till statsadministrationen, huru det ställer sig med den kompetens, som införes för statsadministrationen. Vad betyder det i förhållande till vad som förut har gällt? Den andra synpunkten är: Huru ställer det sig för kyrkokommunen, för kyrkoförsamlingen? Vi alla, som ha intresse för den kommunala självstyrelsen, för dessa betydelsefulla enheter i landet, kring vilka i själva verket från början allt offentligt liv vuxit upp, och där fortfarande ett starkt liv lever, vi, som ha intresse för dessa menigheter, dessa urgamla socknar, vi måste ha ett visst intresse också för frågan huru det går med dessa socknenmenigheters, med dessa kyrkliga menigheters ställning enligt detta förslag.

Vad då först angår den första frågan, alltså frågan om den rätt, som nu tillkommer kyrkoadministrationen, behöver man icke leta länge för att finna den allmänna karaktären av förslaget innebörd i den delen. Det har kammarkollegiet tillhandagått med i det utlåtande, som jag nämnde, att kammarkollegiet fick avge i höstas över de sakkunnigas förslag. Däri säger kammarkollegiet såsom en allmän karakteristik av lagförslaget, att det har »karaktären» — det står på sid. 30 i Kungl. Maj:ts proposition — »av en utav riksdagen och kyrkomötet lämnad fullmakt för Kungl. Maj:t och nu jämväl i vissa fall i första hand för kollegiet att under givna förutsättningar i föryttringsväg förfoga över den kyrkliga jorden.» Det är icke underligt, om man vill stanna ett ögonblick inför en sådan karakteristik. Det är ju en in blanco-fullmakt att förfoga över en ganska viktig beståndsdel av den offentliga jorden. När man tänker på hur pass rigorös man med rätta varit, när det gällt avyttrandet av egentlig kronojord, tycker man i förstone, att detta är en något vidsträckt fullmakt. Den är icke ställd på viss tid. En avyttringsfullmakt beträffande kronojord är, såvitt jag vet, i regel ganska snäv. Denna fullmakt i fråga om avyttring av kyrkojord går alltså vida utöver den fullmakt, som ges beträffande avyttring av kronans jord. Denna fullmakt kan icke återkallas utan efter samstämmiga beslut av Kungl. Maj:t, av riksdag och av kyrkomötet. Jag menar, att denna karaktär hos, denna beskaffenhet av lagförslaget står verkligen icke i riktigt full och god harmoni med den princip, som annars bär upp t. ex. 77 § regeringsformen rörande avyttring av kronans gods. Det är alltså en mycket stark utvidgning av förvaltningens och administrationens befogenheter, som man nu ser framför sig, och jag har därför ansett det lämpligt att till kammarens besinnande påpeka även detta drag i det föreliggande förslaget.

Ser man så vidare ur den andra synpunkten på projektet, ur synpunkten, huru det ställer sig med kommunernas rätt, med dessa enheters rätt, fästes

ens uppmärksamhet vid detta problem genom lagrådets yttrande över det kungl. förslaget. Här uppkom i denna fråga efter lagrådets yttrande, kan man säga, ett litet replikskifte mellan olika instanser och myndigheter. Och det vore intressant att följa denna konversation, kan man säga, för att på det viset få fram, huru saken nu ligger till i det betänkande, som riksdagen nu inbjödes att godtaga. Lagrådet studerade lagförslaget sådant det var, när det remitterades till lagrådet, och säger, efter att ha granskat förslaget ur allmänna synpunkter, i en ingress — de tre justitieråden Svedelius, Christiansson och Högstedt — bland annat, att man måste gardera kommunens rätt. »I själva verket», säga de vidare, »torde man emellertid kunna utgå från att tillstånd till försäljning av kyrklig jord lika litet framdeles som hittills kommer att meddelas för den händelse ett dylikt bestridande gjorts. Att så sker lärers särskilt, såvitt angår friköp av lägenheter, vara av vikt, enär eljest den äganderätt, lägenhetshavaren åstundar att genom lägenhetens friköpande förvärva. måhända skulle kunna visa sig mindre trygg eller i allt fall svårigheter för honom kunna uppstå ifråga om erhållande av lagfart å friköpet». Ja, detta är den första repliken. Det är det första inlägget i den debatt, som nu börjat. Därpå följer ecklesiastikministerns svar i statsrådsprotokollet för den 25 februari 1926, och däri säger statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet följande: »Vad angår lagrådets anförande om den betydelse, som bör tillmätas ett av vederbörande församling eller pastorat under påstående om äganderätt framställt bestridande av ansökan att få köpa lägenhet, lärers detta lagrådets yttrande böra hava giltighet endast ifråga om sådan jord, till vilken församlingen eller pastoratet genom en efter köp vunnen lagfart eller på annat liknande sätt förvärvat en mera obestriddig äganderätt.» Detta är alltså den replik, som gavs ovanpå lagrådets inpass. Detta statsrådets uttalande vore givetvis ägnat att väcka en viss oro, ty det är självfallet, att den jord, som är köpt, och på vilken lagfart vunnits, torde utgöra en rätt liten del av den kyrkliga jord, om vilken det här är tal. I själva verket torde det förhålla sig så, att en stor del av denna jord är sådan jord, som ligger under urminnes hävd, en sådan jord, om vilken man kan säga med den gamla landslagens uttryck, att »man icke av sann saga vet, huru den först under kyrkan kom.» Vid sådant förhållande kom givetvis frågan om kommunernas rätt under diskussion, och något ansågs böra göras. I denna situation var det, som jag tillät mig att väcka motionen nr 410, däri jag just tagit upp frågan om att gardera dessa folkliga menigheters rätt. Jag betonar, att det här gäller de mest demokratiska församlingar, som man kan tänka sig, i världen. Det är alltså icke alls fråga om några slags ämbetsintressen eller dylikt utan fråga om folkliga menigheters rätt. Jag föreslog i denna motion, och jag fick några medmotionärer med mig på detta, att det i lagen skulle införas en paragraf av innehåll: »Försäljning enligt denna lag av kyrklig jord samt sådan jords upplåtande under tomträtt må icke äga rum utan medgivande av vederbörande församling eller av den kyrkliga styrelse eller myndighet, under vars närmaste inseende den kyrkliga jorden lyder». Detta var alltså det tredje inpasset i diskussionen om kommunernas ställning och kommunernas rätt.

I detta skick kom frågan till lagutskottet, och lagutskottet har tydligtvis tagit ett visst intryck av de synpunkter, som äro framförda i motionen, men lagutskottet har icke tillmötesgått motionärernas yrkande på en sådan paragraf, som den jag nyss läste upp, utan lagutskottet har trott sig tillgodose de synpunkter, som bära upp motionen, genom att i sin motivering sätta in en passus. Sålunda säger lagutskottet på sidan 5: »Skulle sålunda i något fall förekomma, att vederbörande lokala kyrkliga menighet under påstående om äganderätt till den kyrkliga fastigheten motsätter sig en försäljning, som eljest vore av beskaffenhet att vid en jämlikt de föreslagna författningsbestämmelserna

Ang. försäljning av kyrklig jord m. m.
(Forts.)

Ang. försäljning av kyrklig jord m. m.
(Forts.)

företagen prövning böra komma till stånd, måste förutsättas, att vederbörande myndighet enligt allmänt vedertagna förvaltningsgrundsatser icke skrider till ett försäljningsbeslut, där den företagna utredningen giver vid handen, att menighetens äganderättsanspråk möjligen kunna vinna godkännande av domstol.»

Denna formulering förefaller ju att vara rätt så besynnerlig. Kammarkollegium konstitueras på detta sätt till en slags instans, som sitter och gissar, vad domstolen kan ha för mening om saken. Om denna formulering skall ha någon verklig mening, skulle man kunna tycka, att det är rätt överflödigt att säga något alls, ty man måste ju ändå förutsätta, att kammarkollegium av sig självt gör sig underkunnigt om huruvida verkligen ett brott mot gällande äganderätt skulle komma att bli begått, därest ett friköp beviljades.

De är emellertid icke övervägande synpunkter sådana som denna, som närmast har gjort mig betänksam gentemot lagutskottets sätt att lösa problemet, ty saken är mera invecklad än den vid första påseende förefaller. Det ligger nämligen så till, att den del av kyrkojorden, till vilken församlingen anses ha äganderätt, och som icke anses tillhöra kronan — jag skyndar mig att inskjuta, att detta uttryck »tillhöra kronan» har icke alls den civilrättsliga betydelse, som man i regel inlägger i ett sådant uttryck, utan det har mera kameral betydelse — den jorden, herr talman, mina herrar, faller under ensittarlagen. Om alltså en kommun gör gällande äganderätt till sådan jord, och detta skulle accepteras av kammarkollegium, faller denna jord under ensittarlagen. Studerar man då ensittarlagen, befinnes det, att den har i detta avseende för kyrkokommunerna både fördelar och avsevärda nackdelar.

Fördelarna bestå enligt mitt förmenande däruti, att frågan om en sådan inlösning av ett jordstykke kommer under domstolsbehandling, under behandling på judiciell väg. Ur kyrkokommunens synpunkt inträder däremot en avsevärd nackdel därutiinnan, att kommunen får svårare att göra gällande invändningar mot ett frilösningsanspråk. Kommunen skall nämligen enligt ensittarlagen kunna påvisa *avsevärda* olägenheter, om kommunen skall kunna få fram ett bestridande av inlösningskravet. Om kommunen däremot låter bli att göra gällande sina äganderättsanspråk, och istället ställer sig under den nu föreslagna lagen, under denna administrativa ordning, under kammarkollegiums och Kungl. Maj:ts i statsrådet domvärjo, får den en belöning på det sättet, att den endast behöver uppvisa enligt den föreslagna lagtextens uttryck olägenheter. Kommunen kan rent av få till stånd ett avvisande av inlösningsförfarandet, om den kan påvisa, att det allmänna har krav, som skulle kunna kränkas genom en sådan frilösning. Dessa möjligheter finnas icke enligt ensittarlagen.

Nu är alltså konstruktionen den, att kyrkokommunen är ställd i en slags återvändsgränd. Accepterar den icke att ställa sig under den lag, som här är föreslagen med det administrativa förfarandet, är den ute på ensittarlagens område och då förminskas kommunens möjlighet att göra sina synpunkter gällande. Enligt mitt sätt att se är detta en mekanism, som icke kan anses på ett tillfredsställande sätt lösa det problem, om vilket här är fråga, nämligen att gardera sockenmenigheternas, d. v. s. kyrkomenigheternas rätt. Kommunen får ett straffhot på sig, om jag så får säga, om den vill göra gällande sin äganderätt, i det att den då råkar under den strängare ensittarlagen.

I den motion, för vilken jag ansvarar, har denna sak observerats, och det framhålles där, att rätteligen borde i ensittarlagen införas precis samma favörer för kommunen, som man infört i denna lag. Denna metod har emellertid avisats av ecklesiastikministern, och det står alltså kvar, att kyrkojorden skall lyda under två olika jurisdiktioner med olika förmåner för kyrkokommunen på det sätt, som jag här tillåtit mig att angiva. Jag måste därför säga, att jag icke riktigt kan sentera, att genom lagutskottets motivering de synpunkter, som äro framförda i motionen, skulle vara behörigen tillgodosedda.

Då kan man ju fråga sig, hur man istället vill ha det. Ja, enligt min uppfattning är det ju så, att ensittarlagen från mina utgångspunkter icke är värd mycken beundran. Jag är icke någon vän av ensittarlagen, men sådant läget nu är, då vi ha en sådan lag, får man ju taga hänsyn till den och räkna med den. Efter mitt sätt att se skulle det ha varit lyckligare, om denna fråga hade lösts via en reformerad ensittarlag, som givit kommunen möjlighet att på samma sätt som i den nu föreslagna lagen göra sina invändningar gillande. Därmed hade också den favören vunnits, att man hade fått frågan under domstolarnas prövning och sluppit få den in under administrationen, under kammarkollegium och under Kungl. Maj:t.

I detta sistnämnda avseende vill jag särskilt påpeka, att, såvitt jag förstår lagtexten rätt, skall det gå till så, att om en ansökan kommit in via länsstyrelsen till kammarkollegium, och kammarkollegium fattat ett beslut, över vilket besvär föres, skall saken gå till Kungl. Maj:t i statsråd. Efter min uppfattning skulle det varit betydligt lyckligare, om man istället finge in Kungl. Maj:t i regeringsrätten, ty annars få dessa kanske någon gång mycket ömtåliga frågor sitt slutliga avgörande i en politisk instans och bli föremål för konflikter i konstitutionsutskottet, som ju kommer att bli den slutliga kontrollorganisationen.

Enligt min tanke, och jag tror att många dela den, vore det nyttigast om dessa frågor kunde hållas utanför dessa administrativa eller politiska instanser och enligt ensittarlagen hamna hos domstol. Detta vore, synes det mig, den lyckligaste lösningen, men om denna väg inte skulle kunna vinna gillande, så skulle jag mena, att en riktigare väg än den här föreslagna vore, att man, om man nu går in för en sådan speciallagstiftning, åtminstone skulle i ensittarlagen införa samma garantier i fråga om kommunernas rätt som i denna speciallag, så att kommunerna inte, om de hölle på sin rätt, bleve straffade genom att komma i en sämre ställning än förut.

Detta, herr talman, är de synpunkter som jag har velat framdraga med avseende på denna lag. Jag vill slutligen tillägga, att man ju observerar, att andra lagutskottet i sin motivering säger följande:

»Då försäljning av kyrklig jord givetvis kommer att, därest nu föreliggande lagförslag antages, äga rum i större omfattning än hittills, vill utskottet uttala önskvärdheten av att bestämmelser snarast måtte åvägbringas i syfte att inflytande medel måtte kunna placeras i värdebeständigare valuta, varvid i första hand bör förekomma inköp av skogbärande mark.»

Det är ju ganska egendomligt att detta skall behöva framföras såsom ett önskemål av lagutskottet, när utskottet nu har stått inför föreliggande lagstiftningsförslag. Ty det förhåller sig ju så, att precis samma önskemål uttalades med all nödig skärpa år 1924 av jordbruksutskottet, när det i ett utlåtande behandlade dessa spörsmål. Då begärde man en allsidig utredning om hela problemet, och man begärde att i den utredningen få fram även kravet om placering i värdebeständigare valuta av de lösgjorda medlen. Man får säga att det är rätt egendomligt, att man vid framläggandet av föreliggande förslag glömt bort denna sidan av saken, så att andra lagutskottet år 1926 skall behöva på nytt påminna om en sak, som redan 1924 var föremål för ett så tydligt uttalande från jordbruksutskottets sida.

Herr talman, mina herrar! Jag vet mycket väl att denna fråga ligger så till, att den varit föremål för en kompromiss. Det är alltså fullständigt utsiktslöst, givetvis, att här komma med något yrkande. Men om denna kompromiss kan man förvisso använda den karakteristik, som herr Anderson i Råstock för någon vecka sedan använde om en annan kompromiss, nämligen att om principer har det alls inte varit tal i detta betänkande. Det har inte alls varit tal om principer, det hela är ingenting annat än en kompromiss! Men, herr tal-

Ang försälj- man, för att freda min själ skall jag i alla fall tillåta mig att hemställa om
ning av kyrk- avslag på Kungl. Maj:ts förslag och lagutskottets föreliggande betänkande.
lig jord m. m.

(Forts.)

Herr *Järte* instämde häruti.

Herr **Öberg**: Herr talman! Om man bortser från de formella brister, som herr Forssell ville göra gällande skulle vidlåda den kungl. propositionen, och söker se praktiskt på denna fråga, och tänker på de många tusender, som vänta på att efter lång tids väntan få komma under tak i det egna hemmet, så tror jag att man får sin syn litet smula annorlunda inriktad än den syn, som herr Forssell gjorde sig till tolk för. Över frågan huruvida det nu föreligger en bristande utredning — så som herr Forssell ville påstå — i det att inte all den hänsyn tagits till vissa myndigheter, som han ville påstå var nödvändig, vill jag inte sätta mig till doms. Det må tillkomma Kungl. Maj:t, enkannerligen herr eklelesiastikministern, som förberett detta ärende att därutinnan ge herr Forssell svar på tal. Jag för min del inskränker mig till att söka se på denna fråga, såsom jag nyss sade, praktiskt, och då blir det för mig nödvändigt att medverka till godtagande av det förslag Kungl. Maj:t har framlagt. Det är, mina herrar, inte för tidigt! Dessa som sitta på eklelesiastik jord blott med nyttjanderätt, ha tillräckligt länge väntat och önskat att få komma i åtnjutande av den mera tryggade ordning, som äganderätten innebär. Det är nu mera än 25 år sedan jag på uppmaning av en kyrkoherde där uppe i Norrlandsbygden motionerade här i andra kammaren om en skrivelse till Kungl. Maj:t med begäran om utredning, huruvida och på vad sätt de så kallade prästtorparna och andra lägenhetsägare, som sitta på den kyrkliga jorden, skulle bli i tillfälle att friköpa sina små lägenheter. Jag hade tur med mig, och fick den tidens lagutskott och riksdag att skriva till Kungl. Maj:t. Och först nu, mina herrar, kan man säga att frukten börjar bli synlig! Först nu ha vi blivit bönhörda, ty jag är inte längre ensam, om jag än kan sägas vara en av de första som har motionerat om skrivelse till Kungl. Maj:t. Vi äro många. Och vad bevisar detta, mina herrar? Jo, efter min mening visar det tydligt förhandenvaron av ett verkligt behov. Och det skulle vara en misräkning för dessa många, om de inte nu bereddes den möjlighet, som Kungl. Maj:ts förslag förutsätter.

För ej så länge sedan ha vi sökt att genom tillkomsten av den så kallade ensittarlagen göra det möjligt för tämligen många brukare att få friköpa jord, som de haft sig upplåten från den enskilda jorden. Man har infört ett tvångsförfarande, varigenom de ha fått en rätt, med vilken de kunna komma därhän att de bli ägare till den jord, de så länge brukat och bebyggt. Det hade varit önskligt om denna ensittarlag hade kunnat tillämpas även på dem, som sitta på den kyrkliga jorden. Det har emellertid befunnits i de allra flesta fall inte vara möjligt, och därför har man nödgats gå den väg, som Kungl. Maj:t här föreslår. Och om denna väg inte löser hela problemet eller hjälper alla som vänta på hjälp och vilka böra komma i åtnjutande av hjälp, så är det för mig dock uppenbart att tämligen många bli hjälpta — det gäller dock tusentals och åter tusentals. Och det värde alla de nytillkomna egna hemmen representera är så stort, att vi verkligen böra hjälpa till på det sätt som här anvisats.

Jag tror tillika, att man inte gör den orätt emot kommunerna, som här påstås. Man förintar eller förminskar eller undergräver ej det underlag, som den kyrkliga jorden är avsedd att vara åt de kyrkliga institutionerna, då man ju för de pengar, som erhållas för den jord, som friköpes, kan köpa annan mark i stället att lägga såsom ett underlag för de kyrkliga intressen, som här äro ifråga. Jag kan för min del inte härutinnan se någon fara, och hade så varit blygs jag inte för att säga, att jag med mitt kyrkliga intresse icke skulle ha biträtt förslaget. Nu kan jag emellertid inte se någon fara, utan tvärtom gagn åt många, som behöva hjälp. Och då man därjämte har att räkna med den insti-

tution, som utgöres av kyrkomötet, så har det gällt för majoriteten inom andra lagutskottet att söka lotsa sig fram på ett sådant sätt, att man verkligen skulle komma fram till det åsyftade målet. Jag skulle vilja tro och hoppas, i likhet med många fler vilka ha medverkat till denna sak, att som ärendet nu har lagts av andra lagutskottet, och med de försiktighetsmått som härutinnan kunna sägas vara vidtagna, böra vi kunna räkna även med kyrkomötets medverkan. Sker detta så är en stor fråga löst, och ett gott handtag givet åt många små. Det är, herr talman, i den känslan och med den syn, jag har på denna sak, som jag hemställer om andra kammarens bifall till utskottets förslag.

Ang. försäljning av kyrklig jord m. m.
(Forts.)

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Olsson**: Herr talman! Även med risk att förlänga debatten, som måhända annars redan hade kunnat avslutas, ber jag att få säga ett par ord — de behöva ju inte bli många — på grund av vad som här har förekommit. Det är en anmärkning av den förste ärade talaren, som jag tror kräver ett par ord. När han riktade den anmärkningen mot mig att ifrågavarande ärende skulle vara bristfälligt berett, så är detta ju en anmärkning, som är utomordentligt behaglig för var och en som bara vill opponera, därför att beredning, och tillräcklig beredning och bristfällig beredning äro begrepp, som man kan jonglera med hur mycket man vill — är man bara tillräckligt energisk, så alltid räcka de argumenten för långa och mer än långa anföranden. Det är dock klart, att beredningarna inte till sist få bli ett slags cirkelgång, där man går på och går runt utan att någonsin komma fram. Det har här förefallit mig, som om detta ärende någon gång — efter de många överläggningarna — borde få komma fram till riksdagen.

Om den bristfälliga beredningen nu skulle ligga däruti, att domkapitlen inte hörts, så måste jag därtill anmärka två saker. För det första att det förslag, som nu omsider kommit fram till riksdagen, alls inte är något påhitt inom ecklesiastikdepartementet, vars olika beståndsdelar man inte förr haft under ögonen, och för det andra att de intressen, som representeras av domkapitlen, ha en alldeles särskild representation, som förslaget ovillkorligen måste gå till — vilket den ärade talaren ju också själv påpekade. Under sådana förhållanden tycker jag att det är alldeles onödigt att här göra sig till riddersman för de intressena.

En annan punkt, om vilken jag måhända också bör säga någonting i detta sammanhang, är den »konversation», som den förste ärade talaren påpekade skulle ligga avslöjad här framför oss och som ägt rum mellan lagrådet, motionärerna, lagutskottet, kammarkollegium — tror jag även nämndes — samt undertecknad. Denna konversation är dock inte av mer nyanserad beskaffenhet än att jag för min del mycket väl kan säga, att för all del Lagutskottet — jag kan dela den synpunkt, som Lagutskottet fört fram. Mera skärande är inte denna konversation.

Allt detta är emellertid utan egentligt intresse för diskussionen. Däremot var det mera intressant, när den ärade opponenter lade fram hur han själv tänkte sig saken. Han tänkte sig nämligen saken bäst ordnad genom en reformerad ensittarlag. Jag förmodar, att det åtminstone på sina håll »klack till» i folk här i kammaren. Ty ensittarlagen är ju kommen till för att hjälpa de små lägenhetsinnehavarna! En reformering av ensittarlagen i den riktning, som den ärade opponenter tänkte sig, skulle bestå däruti, att man försvarade läget för dem. I dagligt tal kalla vi inte sådant för reform.

Herr **Forssell**: Herr talman, mina herrar! Vad den sista delen av herr statsrådets anförande angår vill jag bara erinra om, att även det nu föreliggande förslaget är, som det heter, avsett att hjälpa de små lägenhetsinnehavarna, men likafullt har man inte alls varit rädd för att sätta in en klausul, som värnar om församlingarnas och kyrkokommunernas rätt. Då förstår jag inte riktigt

Ang. försälj-
ning av kyrk-
lig jord m. m.
(Forts.)

varför man skulle ha en sådan överdriven ängslan för att i ensittarlagen sätta in samma garantier för kommunerna — det är dock, som sagt, samma syfte med bägge lagarna.

Vad vidare angår herr statsrådets replik till mig rörande beredningssättet kan jag inte böja mig för hans argumentering, i all synnerhet när han tillspetsar denna sin argumentering därhän, att man inte skulle behöva höra domkapitlen därför att frågan kommer inför kyrkomötet. Att på detta sätt ställa upp en generell regel beträffande frågor, som skola till kyrkomötet, så att man i dem inte skulle behöva höra de olika instanserna, kan jag rakt inte vara med om. Och jag tror inte att någon i kammaren, som tänker på regeringsformens bestämmelse i 10 paragrafen att ärendena skola beredas innan de läggas fram som lagförslag, kan godkänna detta herr statsrådets uttalande.

Till slut, herr talman, vill jag understryka en sak. Det sociala syftet med denna jordlagstiftning underskattas och underkännes av ingen. Alla partier ha varit med och gjort yrkanden om möjligheten till att bereda sådan friköpning. Här har motionerats från folkfrisinnat håll, från högerhåll och från bondeförbundshåll. Alla skatta detta syfte högt. Men här står diskussionen om *metoden*, och de invändningar som jag gjort gent emot *denna metod* anser jag stå obesvarade, trots de inlägg, som i debatten blivit gjorda av andra talare.

Äntligen vill jag ytterligare betona, att när riksdagen år 1909 och 1910 yttrade sig i dessa frågor, och jag tror även senare, så underströk riksdagen med all kraft, att en avyttring av kyrkojorden bör ske med all varsamhet med hänsyn till att det värde, som ligger i jorden — och enligt all erfarenhet är det nog också riktigt — är av mera konstant beskaffenhet, medan däremot ett värde, som fritages från jorden och placeras i likvid valuta, mycket mer är utsatt för värdefall. Den ståndpunkt, som riksdagen intog 1909 och 1910, är enligt mitt förmenande riktig, och en mobilisering av kyrkojorden bör inte ske förrän man har fått de bestämmelser, som lagutskottet efterlyser nu och som jordbruksutskottet efterlyste 1924, enligt vilka bestämmelser pengar, som bli lösgjorda, skola placeras på ett fullt betryggande sätt.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Olsson**: Herr talman! För att inte något missförstånd skall smyga sig in, någonting som man skulle kunna riskera på grund av det sista yttrandet, vill jag säga, att domkapitlen *äro* hörda i denna sak. Det är endast i fråga om överarbetningen — den slutliga överarbetningen inom ecklesiastikdepartementet — som domkapitlen inte hörts. Men denna överarbetning, det vill säga det förslag som riksdagen nu har att diskutera, går ju direkt till kyrkomötet, i vilket de intressen, som domkapitlen företräda, *äro* synnerligen starkt representerade. Kyrkomötet behandlar således ärendet i sista hand och har fältet fritt.

Herr **Pehrsson** i Göteborg: Det är ett par yttranden, som närmast ha uppkallat mig.

Till den ärade talaren på Norrlandsbanken, den förste, som motionerade i detta ärende, vill jag säga, att det torde icke föreligga någon meningsskiljaktighet oss emellan därom, att det är önskligt och tillbörligt, att under här sagda villkor, att inga olägenheter uppkomma för vederbörande boställen och därmed församlingarna, rätt att friköpa ifrågavarande lägenheter skall lämnas. Men med de restriktioner, som här *äro* gjorda, varigenom således även den nu besittande partens intressen skulle bli i allo tillgodosedda, föreligger sålunda intet motstånd mot själva saken. Men å andra sidan får man ju dock icke taga på en sak på det sättet, att man, därför att ett avslag såsom han sade, skulle bli en missräkning för de tusen, som stå och vänta, skall gå fram på vilken linje som helst,

utan man får ju se till, att de skilda intressen, som härvidlag beröras, bliva var på sitt sätt tillgodosedda.

Nu vill jag gärna erkänna, att jag i mångt och mycket delar den uppfattningen, som herr Forssell, i vars motion jag tagit del, har framfört. Jag kommer dock icke i den händelse situationen utvecklar sig på det sätt, som jag hoppas, att ställa mig på samma sida som han ifråga om yrkandet. När detta förslag framkom, var det åtskilligt däri, som gjorde, att vi ställde oss synnerligen tveksamma inför detsamma. Det har redan förut påpekats, men jag skall tillåta mig understryka det, att riksdagen har blivit, jag kan säga, bönhörd över hövan, därigenom att herr statsrådet på samma gång visserligen som han uttalat, att denna fråga icke skulle komma att beröra äganderätten, dock fört in vissa synpunkter, som innebära ett ställningstagande i äganderätsfrågan — detta har redan påpekats av den förste talaren i dag — då det i statsrådsprotokollet heter, att endast de boställen beträffande vilka det förelåg lagfart, skulle innehåsa »med obestridlig äganderätt». Jag vill betona, att herr statsrådet därmed har i själva verket gjort ett uttalande om denna äganderätt, vilket även om han icke skulle avsett det, man en gång kan komma att falla tillbaka på och säga, att så och så har herr statsrådet och chefen för ecklesiastikdepartementet i sitt yttrande till statsrådsprotokollet sagt och det har fått stå kvar som motivering till den lag, som här föreligger och därmed fått riksdagens godkännande. Det uttalande jag avser, är naturligtvis herr statsrådets yttrande till protokollet den 23 februari, sidan 69 i propositionen: »Vad angår lagrådets anförande om den betydelse, som bör tillmätas ett av vederbörande församling eller pastorat under påstående om äganderätt framställt bestridande av ansökan att få köpa lägenhet, läser detta lagrådets yttrande böra hava giltighet endast ifråga om sådan jord, till vilken församlingen eller pastoratet genom en efter köp vunnen lagfart eller på annat liknande sätt förvärvat en mera obestridlig äganderätt.» Det är dock så, att de boställen, som det här gäller, härstamma från förreformatorisk tid, och de besittas med urminnes hävd. De hava tillkommit i mycket stor utsträckning genom »skötning», sammanskott av jordägarna eller genom donationer. Jag vill emellertid icke nu närmare gå in på detta. Det föreligger utredning angående äganderätten beträffande vissa delar av landet. Inom parentes sagt borde denna utredning först ha fullföljts, innan man vidtog åtgärder i annat syfte, ty svårigheten att få lagfart kan i nuvarande läge komma att medföra åtskilliga svårigheter och besvärigheter för dem, det här gäller. *Det är min fulla övertygelse, att det blir omöjligt för de kyrkliga myndigheterna att antaga denna lag, om detta uttalande får stå kvar.* Det ger ett visst direktiv med avseende på betraktandet av boställenas natur för de »i det nuvarande rättsläget djupare ingripande förfoganden över den kyrkliga jorden», som herr statsrådet ställer i utsikt i propositionen.

Ett annat yttrande, som också pekar åt samma håll, är uttrycket på sid. 31 i Kungl. Maj:ts proposition, där det talas om »den egenartade mellanställning mellan statlig och kyrkligt-kommunal egendom, som den kyrkliga jorden historiskt och ännu faktiskt intager». Jag erinrar då, att där har herr statsrådet alldeles förbiset det resultat, vartill den nuvarande juridiska forskningen, sådan den t. ex. har framträtt i herr Schallings märkliga avhandling om äganderätten till kyrkojorden kommit. Han har där påpekat, och det torde hittills stå oemotsagt, att här föreligger egentligen icke statlig eller kommunal egendom, utan här gäller det *stiftelser eller anstalter*, för vilkas vårdande församlingarna stå i främsta rummet. Den nämnde författaren har bevisat detta ända från de gamla landskapslagarna fram genom århundradenas lagstiftning. Jag skall icke trötta kammaren med att vidare relatera dessa resultat, då jag utförligt framlagt dem vid ett föregående tillfälle. Saken har emellertid följts fram ända till de sista åren, då vi haft utslag av regeringsrätten i samma riktning. Dessa herr stats-

Ang. försäljning av kyrklig jord m. m.
(Forts.)

Ang. försälj-
ning av kyrk-
lig jord m. m.
(Forts.)

rådets uttalanden ifråga om äganderätten äro sådana, att de icke kunna godtagas. Nu hoppas jag, att syftet icke varit att göra ett prejudicerande förhandsuttalande ifråga om äganderätten till den kyrkliga jorden. Jag hoppas, att det också från herr statsrådets sida skall sägas klart ifrån, att så icke varit meningen.

Sedan kommer emellertid något annat ytterst betänkligt, och det är, att medan upprepade gånger, jag vet icke riktigt sedan hur långt tillbaka i tiden, men åtminstone 1909, 1910 och 1924 samt vid andra tillfällen av Kungl. Maj:t och riksdagen talats om den varsamhet, med vilken man bör gå fram, och talats om, hur vid försäljning av kyrkojord influtna medel skola placeras, har denna synpunkt denna gång blivit alldeles utesluten.

Skola dessa herr statsrådets uttalanden eller nämnda underlåtenhet betraktas som tolkning av och direktiv för tillämpningen av denna lag, då nödgas jag med bestämdhet yrka avslag på lagen, och jag upprepar, att jag är övertygad om att den kyrkliga myndighet, som kommer att taga denna lag under omprövning, kan icke under några omständigheter vara med om att antaga lagen med denna motivering. Är det nu åter så, att man får betrakta lagutskottets motivering, vari detta ställer sig på en helt annan ståndpunkt än herr statsrådet, såsom de direktiv, som för lagens tillämpning skulle iakttagas, ja, då tror jag, att det finns möjligheter för att denna lag skall gå. Jag tror, att det skulle gagna denna sak synnerligen väl icke blott i dag, ty det kan ju betyda mindre, utan för framtiden, om vi från herr statsrådets sida finge en sådan förklaring, att herr statsrådet godkänner den motivering, som lagutskottet här har givit, och att den därför kommer att bli betraktad som tolkning av denna lag och direktiv för dess tillämpning. Jag upprepar ännu en gång, att på denna sak kommer, såvitt jag kan förstå, hela denna frågas avgörande att hänga. Är det så, att man icke får en bestämd sådan försäkran, är det alldeles klart, att, vad lagutskottet säger, visserligen har en viss betydelse, men om den, som lagen gjort, icke vill ansluta sig därtill, ja, då ha vi ju ingen säkerhet för att icke de direktiv, som lagutskottet givit, komma att helt och hållet förbises.

Jag vill i det läge, som frågan nu har, herr talman, icke framställa något yrkande, men jag har velat lägga fram frågan, såsom jag ser den just med tanke på lagens framtida öde.

Chefen för ecklesiastikdepartementet herr statsrådet **Olsson**: Den siste ärade talarens fråga var tämligen onödig, därför att jag redan har uttalat mig på den punkten. När jag omnämnde den »konversation», som herr Forssell talade om och som skulle bestå i de olika myndigheternas yttranden i ärendet, sade jag, att nyanserna voro så små och konversationen så litet skärande, att jag för min del mycket väl kunde vara med om vad lagutskottet här har yttrat.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Ett bifall till utskottets förslag innebär ingalunda, att man vill bereda svårigheter för kyrkan att besitta jord. Vore så förhållandet, skulle jag icke yttra mig i spörsmålet utan kvarstå på den neutrala ståndpunkt, som jag alltid hittills iakttagit, när det gällt kyrkliga frågor. De köpeskillingar, som inflyta genom försäljningen av jordarna komma ju att tillfalla kyrkofonden eller andra, som det vederbör, och kunna ju användas för inköp av annan jord, varigenom det således kan bli lika god placering och samma säkerhet som nu.

Herr Forssell hyste egentligen det största intresset för den formella sidan av frågan, men man får icke låta en god sak falla blott för formella betänkligheter. Jag skulle vilja inrikta herrarnas intresse på något helt annat, nämligen på de tusentals personer, som äga hus på den ecklesiastiska jorden och som längta efter att bli ägare av den jord som de bruka. Det är ju så ställt, att den ecklesiastiska jorden i allmänhet är belägen i hjärtat av samhällena och kyrkobyarna, dit också

järnvägarna ha letat sig fram. En hel del av våra stora stationssamhällen, åtminstone i den provins jag tillhör, ligga just i närheten av den ecklesiastika jorden, och dessa, som ha hus på denna jord, de ropa ideligen: Låt oss få köpa och bli ägare av de tomter och de trädgårdar, som vi inneha; vi önska fritt få råda över våra fastigheter; vi kunna icke nu inteckna dem och därför icke få några medel till att förbättra lägenheterna. Husägarna ifråga begära ju endast att få samma rättigheter som de ensittare, som ha sina hus på den enskilda jorden. Man frågar sig då: skall verkligen kyrkan och dess män, skall verkligen kyrkomötet vilja beröva dessa personer denna rättighet, som de längta efter att erhålla? Jag tror det icke. Jag får säga, att jag har alltför hög tanke om kyrkans män i det avseendet.

Ang. försäljning av kyrklig jord m. m.
(Forts.)

När jag nyligen var hemma i den provins, jag representerar, telefonerade några av husägarna ifråga till mig och frågade: hur ligger detta lagförslag, som regeringen har lagt fram, finns det någon möjlighet för oss att bli ägare till de tomter vi inneha? Jag svarade, att jag hoppades det och också trodde det. Just för dessa, vanligen mindre bemedlade personers skull, som ha sina hus på den ecklesiastika jorden, för att tillmötesgå deras önsksningar vädjar jag till kammaren att bifalla det förslag, som utskottet här har framlagt.

Jag skulle visserligen kunna mot detta lagförslag framställa anmärkningar, men jag tror likväl att det över huvud taget kan uppfylla de önsksningar, man ställer på detsamma. Vad kommunerna beträffar, anser jag med den kännedom, jag har om dem, att de, som i dag tala mot lagen, tala icke i deras intresse. När alltså herr Forssell talade till förmån för kommunerna, tror jag icke, att han visade sig vara någon målsman för landskommunerna.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Forssell: Herr talman! Med anledning av herr statsrådets yttrande vill jag säga, att över kronolägenhetskommissionens betänkande hava såväl domkapitlen som kammarkollegium hörts, men över det sakkunnigeförslag, som ligger till grund för den kungl. propositionen, har endast kammarkollegium blivit hört och icke domkapitlen. Det är mot detta förfaringssätt, jag riktat min anmärkning, alldenstund det sakkunnigeförslag, som ligger till grund för propositionen, är något annat än kronolägenhetskommissionens förslag.

Herr Pehrsson i Göteborg: Endast ett par ord med anledning av herr statsrådets svar på min framställning. Herr statsrådet nödgades gå över till första kammaren, men jag skulle vilja offentligt ha sagt, vad jag nyss sade till honom enskilt, nämligen att vi ju se åtskillnaden i motiveringen på helt olika sätt. Han ser åtskillnaden såsom något så litet, att det icke betyder någonting för honom att frångå sin uppfattning och övergå till lagutskottets. Jag ser det däremot som den stora och betydande skiljaktigheten i denna fråga. Efter herr statsrådets yttrande nyss, vill jag emellertid tacka honom för detta klara och bestämda uttalande, som jag anser mig ha rätt att tolka så, att herr statsrådet därmed har godtagit lagutskottets uttalande på de olika punkterna och att — efter den gamla domarregeln att lag skall tolkas efter dens mening, som lagen gjorde — den av lagutskottet givna motiveringen alltså kommer att gälla som direktiv vid lagens tillämpning för framtiden. Under sådana förhållanden finner jag mig oförhindrad att vara med om denna lag. Jag delar ju den uppfattningen, att man bör vara med om lagen, i den mån som icke olägenheter visa sig uppstå.

Jag tror, att vad herr förste vice talmannen här yttrade, var att slå in väggar, som redan äro fallna och att det var skäligen onödigt att spela på känslösträngarna i denna fråga, ty här gäller det endast att i fortsättningen få denna fråga, som vi alla äro intresserade för, *klokt och praktiskt ordnad*. Jag ber särskilt, att än en gång få påpeka, att det finns en risk här, som icke nog starkt

Ang. försälj-
ning av kyrk-
lig jord m. m.
(Forts.)

framhävts, nämligen att här vidtagas åtgärder, utan att det kanske sedermera visar sig bli möjligt för vederbörande att få den lagfart, som ju är nödvändig. Därför bör man också fullfölja den utredning, som påbörjats av regeringsrådet Thulin och som sedermera fortsatts av tvenne andra personer. På privat initiativ har en dylik utredning också gjorts i Dalarna och även påbörjats i Bohuslän. Härigenom skulle en klarläggning av boställsfrågan komma att ske. Detta är en god och nödvändig förutsättning för denna lags tillämpning. Likaledes böra sådana bestämmelser snarast träffas, att även för en samfällighet kan inköpas skogsbärande mark eller annan fastighet, ty det torde bli mycket svårt att i de särskilda församlingarna placera de medel, som inkomma för försäljningen av det lilla stycke jord som upptages av den ensamma lägenheten. Det är nödvändigt att få sådana bestämmelser, som här äro av lagutskottet begärda.

Då jag nu sålunda fått herr statsrådets in amplissima forma givna svar på min fråga, att herr statsrådet, som nu återtagit sin plats i kammarens statsrådsbänk sålunda godtar lagrådets motivering med den tolkning och de direktiv för tillämpningen, som däruti ligga finner jag mig, herr talman, oförhindrad att yrka bifall till utskottets hemställan.

Häruti instämde herr *Petersson* i Lerbäcksbyn.

Herr förste vice talmannen **Hamilton**: Herr talman! Jag ber att få tacka herr Pehrsson i Göteborg och uttala min glädje över den ställning, som herr Pehrsson har intagit i denna fråga, och över den försäkran, som han avgivit, att motståndet mot försäljning av de kyrkliga jordarna har bortfallit. Jag vågar även uttala den förhoppningen, att när dylika frågor förekomma i kyrkomötet, herr Pehrsson kraftigt skall understödja de ecklesiastika jordarnas upplåtande till egnahem.

Överläggningen förklarades härmed avslutad. Herr talmannen gav propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag å förevarande lagförslag; och blev utskottets hemställan av kammaren bifallen.

§ 7.

Föredrogos vart för sig:

jordbruksutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av väckt motion angående prövning av inom landet odlade rotfruktssorters odlings- och fodervärde m. m.; och

nr 62, i anledning av väckt motion om ändring i grunderna för fördelning av för skogsvården tillgängliga skogsvårdsavgifter; samt

andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 6, i anledning av motion angående viss ändring i gällande bestämmelser för utfående av styrmansbrev och skepparbrev av första klass m. m.

Kammaren biföll vad utskotten i dessa utlåtanden hemställt.

§ 8.

I fråga om
handräck-
ningsarbetet
vid landets
olika tull-
platser.

Å föredragningslistan var vidare uppfört andra kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, nr 7, i anledning av motion angående ett mera enhetligt och tillfredsställande ordnande av handräckningsarbetet vid landets olika tullplatser.

I en inom andra kammaren väckt och till dess tredje tillfälliga utskott hänvisad motion, nr 344, hade herr *Lindley* föreslagit, att riksdagen ville i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, det Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder till ett

mera enhetligt och tillfredsställande ordnande av handräkningsarbetet vid landets olika tullplatser.

Utskottet hemställde, att förevarande motion ej måtte till någon andra kammarens åtgärd föranleda.

Efter föredragning av utskottets hemställan yttrade:

Herr Lindley: Herr talman! Jag har i en motion hemställt, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t måtte anhålla, att Kungl. Maj:t måtte vidtaga åtgärder till ett mera enhetligt och tillfredsställande ordnande av handräkningsarbetet vid landets olika tullplatser. Jag rör emellertid icke för att jag tycker, att det utlåtande, som utskottet här har avgivit över motionen, verkligen är mer än torftigt. Man har icke i likhet med vad de tillfälliga utskotten brukat göra bemödat sig något vidare om att få denna fråga närmare utredd. I varje fall synes det icke av utlåtandet, huruvida man skickat ärendet på remiss för att höra vederbörande om deras mening i saken.

Redan av den historik, som utskottet återgivit i sitt utlåtande, torde utskottet hava funnit, att riksdagen, framför allt andra kammaren, redan år 1909 varit inne på de linjer, som undertecknad i motionen angivit. Jag skall icke bli långrandig i denna riksdagens senaste timme, helst som jag vet, att herr talmannen anstränger sig på allt sätt för att komma igenom den långa föredragningslistan. Jag skall endast be att få göra några erinringar. Då jag nu klandrar utskottet för att det icke har tagit reda på vad man tycker och tänker på andra håll, har jag satt mig i förbindelse med några av dem som lida under det system som nu är rådande, och jag ber att få draga ett par av de utlåtanden som hava kommit mig tillhanda, dels från extra karlar i packhuskarlslagen och dels från tulljästemän, som hava med detta arbete att göra.

Packhuskarlslagens tillkomst daterar sig från 1600-talet. Vid de gamla skråens fall föllo även en hel del olika sådana inrättningar, men dessa kvarlevor i form av packhuskarlslag och stadsbudslag m. m. hava vi ännu kvar. Packhuskarlslagen hava ett visst statsmonopol, kan man säga, de hava ju sin upp- börd ordnad genom tullverket, och deras taxor och dylikt äro också av vederbörande fastställda. Det är utan tvivel så, att med detta system uppstå slitningar emellan dels de personer inom tullen, som skola handhava dessa upp- bördor och deras indrivande, och dels de ordinarie i packhuskarlslagen och de extra. Jag tillåter mig att trots det tiden är långt framskriden få föredraga ett par yttranden, som hava kommit mig tillhanda om denna sak. Här skriver en extra packhuskarl följande:

»Jag skall här göra en jämförelse mellan en ordinarie packhuskarls och en extra packhuskarls löner och arbetsförmåner vid Stockholms packhus, för att belysa de oegentligheter som äro tillfinnande i nämnda arbetsklass. För att börja med en av de största oegentligheterna får jag nämna, att de arbetare, som icke tillhöra fackföreningen, betalas av det ordinarie laget med 2 kronor mindre per dag än vad avtalet säger, det motiveras med att de skulle vara mindre kvalificerade än föreningens medlemmar i fråga om packhusgöromål. Detta är långt ifrån riktigt — säger den extra packhuskarlen — på grund av att det finnes sådana arbetare, som arbetat flera år med nämnda göromål. De ordinarie lagmedlemmarna dela som bekant lika på nettoinkomsten, och att utrona vad det kan bli per dag och medlem har för mig varit omöjligt, därför att medlemmarna av laget äro strängeligen förbjudna att omtala det för utomstående personer. Bara en sådan åtgärd tyder givetvis på, att förtjänsten icke är så ringa som de alltid vilja göra gällande. Sjukersättning utgår icke till extra arbetare annat än vid olycksfall, då däremot den ordinarie lagmedlemmen har en sjukersättning av full avlöning oavsett hur länge sjukdomen varar. Pen-

I fråga om handräkningsarbetet vid landets olika tullplatser.
(Forts.)

*I fråga om
handräck-
ningsarbetet
vid landets
olika tull-
platser.
(Forts.)*

sion åtnjuter varje ordinarie lagmedlem vid fyllda 65 år med ett belopp av 1,800 kronor per år. Den extra arbetaren har givetvis ingen pension, mer än möjligtvis avsked på grund av bristande arbetsduglighet. Sedan är det semester. Den extra arbetaren har enligt senaste avtal fyra dagars semester efter åtta månaders anställning, de som stå utanför fackföreningen hava ingen alls. De ordinarie lagmedlemmarna hava en sammanlagd semestertid av 20 dagar per man och år. Man kan även nämna en hel del av övriga förmåner. För det första behöver aldrig den ordinarie lagmedlemmen riskera bliva utan arbetsförtjänst på grund av arbetsbrist, den saken ordnas på så vis, att de extra arbetarna avskedas, ifall arbetstillfällena bliva färre. Även vad det gäller det bästa arbetet är noga sört för den saken, förmans- och bassysslorna besättas alltid av ordinarie, även om dessa äro mindre lämpade än en extra för dessa sysslor. De extra få i regel utföra det grövsta och tyngsta arbetet, medan de ordinarie tillskansa sig det lättare. När en ordinarie lagmedlem vill vara ledig en dag för att sköta någon privat angelägenhet, får han till laget betala en extra arbetares daglön, han har även då tillfälle att draga nytta av de extra arbetarnas överskott. Vad anställningsvillkoren beträffar har det förut varit så, att de som reflektera på att bliva ordinarie lagmedlemmar hade skyldighet att göra s. k. extra dagar ett visst antal per år utan betalning; denna skyldighet kunde de lätt komma ifrån genom att betala en annan för dessa dagar och lugnt avvakta tills kallelsen om inträde till ordinarie tjänst kom dem tillhanda. Genom detta förfarande finns det faktiskt ordinarie lagmedlemmar, som när de blevo kallade, icke arbetat med packhusgöromål mer än några dagar. Trots detta ansågos de som fullgoda packhuskarlar. Dessa personer som blivt antagna under ovan angivna förhållanden försöka nu att utestänga arbetare som arbetat med packhusgöromål i många fall upp till 8 å 10 år i oavbruten följd, med den motiveringen, att dessa äro för gamla för ordinarie tjänst, maximialdern för att kunna ifrågakommas till ordinarie lagmedlemmar skall enligt dessa herrars beslut vara högst 30 år.»

Detta är de omdömen, som en extra packhuskarl hyser om denna organisation, och man förstår, att med sådana svårigheter uppstå synnerligen lätt konflikthanledning. Jag skulle kunna draga ett meddelande från en kammarskrivare i tullen, som också pekar på de vilka oerhörda svårigheter som äro rådande för tullverkets personal, då de skola hava reda på vilka taxor på olika platser i landet som gälla och då de också till följd av dessa förhållanden bliva skyldiga att ekonomiskt klara ut en del saker, beroende just på dessa oklara punkter mellan lagen och tullverkets personal.

Jag erkänner villigt, att jag icke har den sakkunskap på detta område som jag skulle behöva, men då jag talat vid personer som äro intresserade av detta spörsmål har det för mig mer och mer stått klart, att de förhållanden som nu äro rådande ifråga om dessa göromåls i tullen utförande icke äro rätta och riktiga. Vad jag emellertid är förbluffad över, är den enighet som utskottet har kommit till, då det har gått att avstyrka motionen. Då jag såg på det hela och då jag tänkte på allt vad som är en följd av detta monopolförhållande, slitningarna i packhuskarlslagens sammansättning och dessas ställning till statsverket i tullen, så tänkte jag på högerns alltid uttalade ogillande av statsmonopol, på liberalers och frisinnades ställning beträffande samhällsfarliga strejker, som lätt kunna uppstå genom detta, och jag funderade också på mina egna partivänners deklarerade meningar om arbetets frukter till dem som arbeta och lika lön för lika arbete, — herrarna hava verkligen funnit varandra i den stora famnen, och jag tycker det vore märkvärdigt, om andra kammaren, som redan 1909 klart och tydligt sade ifrån vad den önskade i denna punkt, skulle vara beredd att svälja detta utskottsutlåtande. Jag är fullt på det klara med, att vore det icke så i riksdagens sista timme och om blott de, som hade större

insikt i denna punkt, blandade sig i leken, skulle andra kammaren för sin del hava reagerat mot detta utskottsutlåtande och måhända bifalla min motion.

Ehuruväl jag icke nu i detta ögonblick hoppas på ett bifall till motionen, ber jag i alla fall, herr talman, att få yrka bifall till densamma och avslag på utskottets utlåtande.

I fråga om handrättningsarbetet vid landets olika tullplatser.
(Forts.)

Herr **Lagerkwist**: Herr talman! Då motionären icke kunnat anföra något ytterligare skäl än de i motionen förebragta, skall jag på de av utskottet anförda skälen be att få kort och gott yrka bifall på utskottets hemställan.

Sedan överläggningen härmed förklarats avslutad samt herr talmannen framställt propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på avslag därå samt bifall i stället till den i ämnet väckta motionen, biföll kammaren utskottets hemställan.

§ 9.

Föredrogos vart efter annat statsutskottets utlåtanden:

- nr 140, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till riksdags- och revisionskostnader m. m.;
- nr 141, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag till räntor å statsskulden m. m.;
- nr 142, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anvisande av anslag för avbetalning å statsskulden;
- nr 143, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen gjorda framställning om anslag till ödebygdsvägar; och
- nr 144, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag för anläggning av tillfartsvägar till inlandsbanan.

Kammaren biföll vad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 10.

Härpå upptogs till behandling statsutskottets utlåtande, nr 145, i anledning av två i riksdagens år 1925 församlade revisorers berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning för tiden 1 juli 1924—30 juni 1925 gjorda anmärkningar.

Punkten 1.

Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 2.

I anledning av ett utav riksdagens revisorer i deras berättelse angående verkställd granskning av statsverkets jämte därtill hörande fonders tillstånd, styrelse och förvaltning gjort uttalande i fråga om den utsträckning, i vilken befattningshavare i statens tjänst jämte statstjänsten innehade andra sysslor, hemställde statsutskottet, att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om en allsidig utredning angående den utsträckning, i vilken statstjänstemän vid sidan av statstjänsten innehade andra sysslor eller yrkesmässigt bedreve annat förvärvsarbete, ävensom angående de frågor, som härmed ägde samband, samt för riksdagen framlägga berörda utredning och det förslag, vartill densamma kunde föranleda.

I fråga om statstjänstemännens bisysslor.

Punkten föredrog. Därvid anförde:

I fråga om
statstjänste-
männens bi-
sysslor.
(Forts.)

Herr Lindqvist i Halmstad: Herr talman! Jag deltog i statsrevisionens arbete 1922, och då gjorde vi en första undersökning angående sysslor vid sidan av statstjänsterna. Denna fråga om bisysslor för en statstjänsteman är dock mycket äldre än sedan 1922; det framgår av den statsrevisionens berättelse, som sist avlämnades, att man redan i mitten på 1800-talet hade denna fråga uppe, och därefter har man haft den uppe i debatt vid olika tillfällen. Föregående års statsrevisorer hava nu tagit upp denna fråga på nytt, och i dag föreligger här ett enhälligt statsutskottsutlåtande, däri man begär en allsidig utredning i hela denna fråga.

När jag nu vid detta tillfälle har begärt ordet, tänker jag icke komma till något annat yrkande än det utskottet kommit till; det är likväl några synpunkter utöver dem som statsrevisorerna och statsutskottet hava anfört, som jag har velat hava framförda vid detta tillfälle. När man tar del av den berättelse, som fjol-årets statsrevisorer avlämnade, finna vi, att den förfrågan som statsrevisorerna gjort hos olika tjänstemän angående deras innehav av bisysslor icke av alla upptogs välvilligt. Det fanns till och med de statstjänstemän, som uraktlåto att svara på de frågor, som statsrevisorerna ställde. När jag nu kommer att framföra de synpunkter jag vill hava fram här, hoppas jag, att icke några av riksdagens ärade ledamöter skola taga lika illa upp som dessa statstjänstemän, vilka vid det tillfället uraktlåto att svara.

Det vill förefalla mig, som om vi vid det tillfälle, när vi hos Kungl. Maj:t begära en utredning om dessa bisysslor, rättvisan skulle kräva, att man icke stannar endast vid detta, utan att man sträcker sig ett litet stycke längre. Det vill förefalla, som om man hade anledning till att i samband med denna utredning också undersöka, om avlöningsreglementena, som gälla för olika verk och inrättningar, borde ändras samtidigt med att det kommer fram förslag här, som skulle i väsentlig grad inskränka tjänstemännens rätt till bisysslor, — jag åsyftar i detta fall de bestämmelser i avlöningsreglementet, som tala om tjänstemännens rätt till tjänstledighet och vad de av sin lön skola avstå vid tillfällen, när de åtnjuta tjänstledighet.

Nu vet jag icke riktigt, huru man skall fatta statsutskottets motivering. Det är möjligt, att även statsutskottet med sin motivering har åsyftat just samma sak, som jag här tänker påtala, men detta har icke blivit utskrivet på sådant sätt, att man kan säga, att det är just detta som statsutskottet har menat. Statsutskottet säger här på sid. 7: »En sådan utredning bör omfatta statsförvaltningen i dess helhet samt innefatta ett fullständigt klarläggande av de av revisorerna berörda samt andra praktiska och principiella frågor, som därmed stå i sammanhang.» Vad statsrevisorerna med detta hava åsyftat, vilka andra praktiska och principiella frågor de här hava velat påpeka, det får man ju icke i motiveringen full klarhet i. Statsrevisorerna hava i sin berättelse, när de skrivit den paragraf, som berör denna sak, framhållit att från statens sida måste uppställas det oeftergivliga kravet, att statstjänsten icke eftersättes. Denna av statsrevisorerna uttalade uppfattning torde delas av oss alla, men även om jag vågar säga, att denna statsrevisorernas uttalade uppfattning delas av oss alla, kan det vara möjligt, att det blir något delade meningar sedan, när det gäller att tilllämpa denna sats.

Det är nu rätt många år sedan en ledamot av denna kammare, numera ledamoten av första kammaren herr David Bergström, i en motion föreslog, att man skulle avskaffa landshövdingarna, enär landshövdingarna voro så litet hemma i sina respektive orter, att såsom han ansåg, detta visade, att man icke hade behov av dem. Vid det tillfälle när herr Bergström föreslog, att man skulle avskaffa landshövdingarna, enär han ansåg, att de icke voro tillräckligt hemma på sina orter, var det i detta avseende betydligt mycket sämre ställt än det för närvarande är. För närvarande torde nog landshövdingarna vara hemma i sina residens i större

utsträckning än vad de tidigare hava varit. Men även om det har blivit bättre i det fallet, hyser jag den uppfattningen, att det ännu icke har blivit så som det borde vara. Är det möjligt — jag vill ställa den frågan utan att själv ge svar på densamma — är det möjligt för en landshövding, som är bosatt ute i landsorten, att vistas här i Stockholm under riksdagen eller för annat allmänt uppdrag, vistas här borta från sin hemort halva tiden av året, kanske ibland mera, utan att han därmed åsidosätter statstjänsten? Det var ju detta, som statsrevisorerna framhållit, att man skulle se till, nämligen att statstjänstemännen skötte sina uppdrag så, att de icke åsidosatte statstjänsten. Jag vågar, som sagt, icke ha någon bestämd uppfattning om detta, men det kanske går att få svar på den frågan från annat håll. Jag har dock ställt den frågan, huruvida det är möjligt, att en statstjänare, som är så mycket borta från sin plats, sköter den på på det sätt, som statsrevisorerna och, såvitt jag kan finna, även statsutskottet gått in för att han skall göra. Och jag vill fråga vidare: är det möjligt för chefen för ett av våra ämbetsverk — vilket som helst — att sitta här i riksdagen under hela riksdagstiden och deltaga i riksdagsarbetet och utskottsarbetet och samtidigt sköta sin statstjänst på sådant sätt, som statsrevisorerna och statsutskottet hava ifrågasatt, att han skall göra? Och om det är möjligt för dessa höga statstjänare, landshövdingar och chefer för ämbetsverk, att sköta sina tjänster, även då de av allmänt uppdrag äro upptagna så lång tid, så torde det väl för lägre statstjänare, sådana, som enligt gällande bestämmelser skola sitta på sina ämbetsrum vissa timmar på dagen, ändå vara omöjligt att fylla de krav, statsrevisorerna uppställt, och samtidigt inneha allmänt uppdrag, som tar deras tid så mycket i anspråk, som riksdagsarbetet gör. Jag vill fråga, om det icke vore riktigt, att en sådan statstjänare, som av ena eller andra orsaken är upptagen av mycket arbete på annat håll, exempelvis riksdagsarbete, under tiden för detta arbete toge tjänstledighet ifrån sin plats, och en annan finge träda till som vikarie i stället för ämbetsmannen själv? Av riksdagens 380 ledamöter är det, om jag har räknat rätt, och så långt det kan beräknas av riksdagskatalogen, en fjärdedel eller ungefär ett hundra, som åtnjuta sin avlöning av stat eller kommun. De flesta av dessa hundra ledamöter hava för riksdagsarbete och även för andra offentliga uppdrag ledighet från sina tjänster. Andra män och kvinnor få under den tid, de hava ledighet, rycka in på deras platser och fullgöra det arbete, som de ordinarie tjänstemännen skulle fullgöra. Men när dessa befattningshavare själva ha tjänstledighet, när de icke syssla med det arbete, som de såsom tjänstemän skulle göra, så behöva de icke under denna tid mista sin avlöning. De få visserligen avstå en del av avlöningen men icke hela. Därom gälla olika bestämmelser i olika verk och inrättningar. När det gäller kommunikationsverken och med dem likställda verk, där avlöningarna nyligen äro reglerade, få tjänstemännen avstå ett visst belopp, som är olika för olika lönegrader, från 60 öre till högre belopp. Beträffande lärare gälla andra bestämmelser. Exempelvis en folkskollärare får, om jag icke misstar mig, under tjänstledighet för offentligt uppdrag avstå en tredjedel av begynnelseavlöningen; det övriga får han själv behålla. Och när det gäller läroverkslärare och med dem likställda, vill jag minnas, det är så, att den, som har tjänstledighet på grund av offentligt uppdrag, får avstå sina tjänstgöringspengar. Det vill förefalla mig, som om man samtidigt som man skall gå in för en undersökning av statstjänstemännens bisysslor, icke får underlåta att även undersöka, om detta kan vara fullt riktigt. För min personliga del har jag den uppfattningen — och jag vet, att jag icke är ensam om den uppfattningen varken här i riksdagen eller ute i landet — att när en statstjänsteman eller med honom likställd, som åtnjuter avlöning av allmänna medel, är fri från sin tjänstgöring, skall han icke ha någon avlöning för sin ordinarie befattning, utan den avlöningen skall gå till den, som fullgör det arbete, han skulle fullgöra, om han var hemma.

*I fråga om
statstjänste-
männens bi-
sysslor.*
(Forts.)

*I fråga om
statstjänste-
männens bi-
sysslor.*
(Forts.)

Jag beklagar, som jag sade i början, om jag genom att gå in på dessa mycket ömtåliga frågor skulle såra någon. Det är icke min avsikt att såra någon, men jag tror, att frågan är av den art, att den bör tagas under diskussion och utredning. Låt oss taga som exempel en sådan befattningshavare som en folkskollärare eller folkskollärarinna, som är ledamot av riksdagen. Riksdagen sammanträder här den 10 januari, sålunda ungefär vid samma tid, som skolan skall börja. Den börjar på något olika tider på olika platser. Så sitter denne lärare här i riksdagen under riksdagstiden, och riksdagen är slut i början av juni månad. Då har han på den tid, han suttit här, fått avstå en tredjedel av begynnelseavlöningen. När han kommer hem från riksdagen, behöver han icke gå i något arbete, ty då hava ferierna börjat. Han börjar tjänstgöra först i slutet av augusti eller början av september månad. Då har deane befattningshavare för att han sitter och tjänstgör fyra, i bästa fall kanske fyra och en halv månader på hösten, nästan full avlöning hela året plus det arvode, som utgår till honom som riksdagsman. Det vill förefalla mig, som om det funnes anledning att ändra detta förhållande. Och det skulle icke förvåna mig, om de statstjänstemän och även andra, som nu komma att beröras av den utredning, som här föreslås från statsutskottets sida, skulle säga, att riksdagen bör först, för att använda ett gammalt uttryck, sopa rent framför egen dörr, innan man ser till att göra någon rättelse på andra håll. Skola vi här få någon rättelse på det hela, är det tydligt, att då få vi icke baxna för det obehag, som det kan vara att stiga upp här i kammaren och tala i en sådan här fråga.

Jag vill begagna detta tillfälle för att rikta den vädjan till regeringen eller till den regering, som kommer att sitta vid den tid, då denna fråga skall skickas ut på remiss och till utredning, att den låter undersöka även dessa förhållanden. Man kan ju visserligen icke kalla detta för bisysslor, men man måste väl ändå säga, att de äro besläktade med dessa, låt vara att de äro allmänna uppdrag. Jag vill icke här gå in för den principen, som tillämpas i något eller några länder, att man skulle förbjuda medborgare eller medborgarinnor som inneha statlig eller kommunal tjänst att mottaga offentliga uppdrag. Jag vill visst icke gå in för detta, men vad jag vill gå in för är det, att stat och kommun icke skola vara skyldiga avlöna sina tjänstemän under den tid, de icke fullgöra sina uppdrag. Man kan ju icke nämna några namn eller draga fram någonting sådant här i detalj, ty någon skulle kanske därigenom känna sig träffad. Men eljest skulle man kunna visa på, att man haft tjänstemän, t. ex. byråchefer, som under ett tiotal år, för att icke gå längre tillbaka, icke skött sina ordinarie platser, utan platserna hava fått skötas av andra. Och när det gäller sådant som kommittéuppdrag, ledamotskap i s. k. kungliga kommittéer, är det ju så, att den, som icke är statstjänsteman, har icke någon särskild inkomst därav. Han får det kommittéarvode, som är fastställt i den författning, som reglerar detta. Men en statstjänsteman och med honom likställd får gå in till Kungl. Maj:t och begära och få ersättning även för den arbetsförtjänst, han rörlorat under den tid, han innehafte detta offentliga uppdrag.

Herr talman! Det är dessa spörsmål, som jag här velat framföra, och jag vore regeringen mycket tacksam, om den, när den går att utreda denna fråga, med anledning av vad jag här sagt och med stöd av vad statsutskottet i sin motivering anført, också ville taga och titta litet på denna sak, så att vi kunde få densamma prövad. Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan.

Herr **Törnkvist** i Karlskrona: Herr talman! Jag har icke begärt ordet för att gå in i någon saklig debatt med den föregående ärade talaren. Tiden är för övrigt ganska begränsad. Det var väsentligen med anledning av en fråga, som han ställde till statsutskottet på en viss punkt, som jag begärde ordet.

Jag vill då säga, att i första stycket av utskottets yttrande på sidan 6 har utskottet behandlat, vad som enligt utskottets mening bör vara riktlinjerna för den utredning och undersökning av detta spörsmål, som skall komma i fråga. Det står där, att frågan bör betraktas »dels med hänsyn till statens intresse av att tjänstemannen i största möjliga utsträckning ägnar sin arbetskraft åt den uppgift, för vilken staten betalar honom lön, dels ock med hänsyn till det för rättsordningens upprätthållande betydelsefulla kravet, att en statens befattningshavare i sin tjänsteutövning icke låter sig ledas av andra bevekelsegrunder än sådana, som hava avseende å det allmännas bästa». Detta är riktlinjerna för den utredning, som här bör verkställas. Jag tror, man redan här kan ha anledning uttala, att utredningen lär böra skilja på s. k. offentliga uppdrag och enskilda uppdrag. Dessa saker får man ju synbarligen hålla i sär.

Så frågade herr Lindqvist, vad utskottet menade med uttalandet: »En sådan utredning bör omfatta statsförvaltningen i dess helhet samt innefatta ett fullständigt klarläggande av de av revisorerna berörda samt andra praktiska och principiella frågor, som därmed stå i sammanhang». Till detta tror jag, man enklast kan svara, att hela denna passus innefattar, att utredningen skall vara fullständigt förutsättningslös, och att alla de omständigheter, som kunna inverka på spörsmålets bedömande, böra komma i betraktande under utredningen. Sålunda föreligger det icke något hinder för en utredning att taga upp det, som här framförts av herr Lindqvist. Men jag vill ändå påpeka, att i nästa mening av utskottsbetänkandet svaras det redan delvis på den fråga, som här framställts. Det står nämligen omedelbart efteråt: »Lämpligheten av att utvidga gällande förbud mot innehav av vissa bisysslor, åvägabringande av effektiv kontroll å föreskrifternas efterlevnad, tjänstemännens uppgiftsplikt rörande innehavda bisysslor äro några exempel på de frågor, som vid en allsidig utredning böra komma under omprövning.» Hela detta spörsmål ligger sålunda så, att det skall utredas förutsättningslöst, och detta är också innebörden av utskottets utlåtande.

Här föreligger icke något yrkande. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Holmgren: Herr talman! När jag anslutit mig till utskottets betänkande i den formulering det fått, har det väsentligast varit på den grund, att jag ansett vissa omständigheter tyda på, att en statskontroll icke är ur vägen framför allt därutinnan, att de ämbetsmän, som fått viss expeditionstid bestämd för sig, under denna tid ägna sitt arbete helt och fullt åt sådan tjänst. Å andra sidan vill jag som min mening hävda, att jag anser, att den tid, när en ämbets- eller tjänsteman är ledig från sin statstjänst, den tiden bör han helt och fullt få disponera utan någon kontroll av statsmakterna. Jag tror icke, att det är något statsintresse att kontrollera, huruvida en enskild ämbets- eller tjänsteman använder sin lediga tid till ett förvärvsarbete, eller om han använder den till att hänga på krogen eller spela kort. Jag tror icke, att det är något statsintresse att öva kontroll över dessa förhållanden.

Jag har intet annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan på denna punkt.

Vidare yttrades ej. Utskottets hemställan bifölls.

§ 11.

Herr talmannen meddelade, att hans excellens herr statsministern tillkännagivit, att han vid kammarens sammanträde nästkommande fredag ämnade besvara herr Dahléns interpellation, huruvida regeringen ämnade vidtaga åtgärder

i syfte att vissa torpare i Kengisfors by må kunna bibehållas vid gård och grund, m. m.

§ 12.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen:

från bevillningsutskottet:

nr 265, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 1 § 2 mom. i förordningen den 22 maj 1925 med föreskrifter angående medgivande i vissa fall av undantag från gällande bestämmelser om inkomst- och förmögenhetsskatt m. m.;

nr 266, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning angående tillverkning och beskattning av brännvin;

nr 275, i anledning av Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen framlagda förslag angående tullsatserna för och restitutionsbeloppen vid återutförsel av kaffe ävensom en i ämnet väckt motion;

nr 276, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande av en mellan Sverige och Tyska riket avslutad handels- och sjöfartstraktat;

nr 277, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition, nr 224, angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa;

nr 278, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändrad lydelse av 3 § i förordningen den 23 oktober 1908 (nr 128) angående bevillningsavgifter för särskilda förmåner och rättigheter; och

nr 279, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 202 angående vissa ändringar i den vid förordningen den 9 juni 1911 (nr 80) med tulltaxa för inkommande varor fogade tulltaxa ävensom en i ämnet väckt motion;

från bankoutskottet:

nr 260, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående inordnande i statens anstalt för pensionering av folkskollärare m. fl. under ändrat namn av statens pensionsanstalt av vissa grupper av befattningshavare jämte i ämnet väckta motioner; samt

från jordbruksutskottet:

nr 262, i anledning av väckta motioner angående ändringar i väglagen; och

nr 263, i anledning av väckt motion angående åtgärder för främjandet av småbruksundervisningen.

§ 13.

Till bordläggning anmälades andra särskilda utskottets utlåtanden:

nr 6, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående anslag till sjukkasaväsendets befrämjande samt en i ämnet väckt motion;

nr 7, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition nr 111 angående anslag till riksförsäkringsanstalten m. m. jämte i ärendet väckta motioner; och

nr 8, i anledning av Kungl. Maj:ts i proposition nr 221 angående överförande till indragningsstat av ordinarie befattningshavare hos riksförsäkringsanstalten m. m. gjorda framställning angående anslag till allmänna indragningsstaten för budgetåret 1926—1927.

§ 14.

Justerades protokollsutdrag.

§ 15.

Ledighet från riksdagsgörömlen beviljades herr *Uddenberg* i Varberg under 5 dagar från och med den 31 innevarande maj.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 5.46 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
